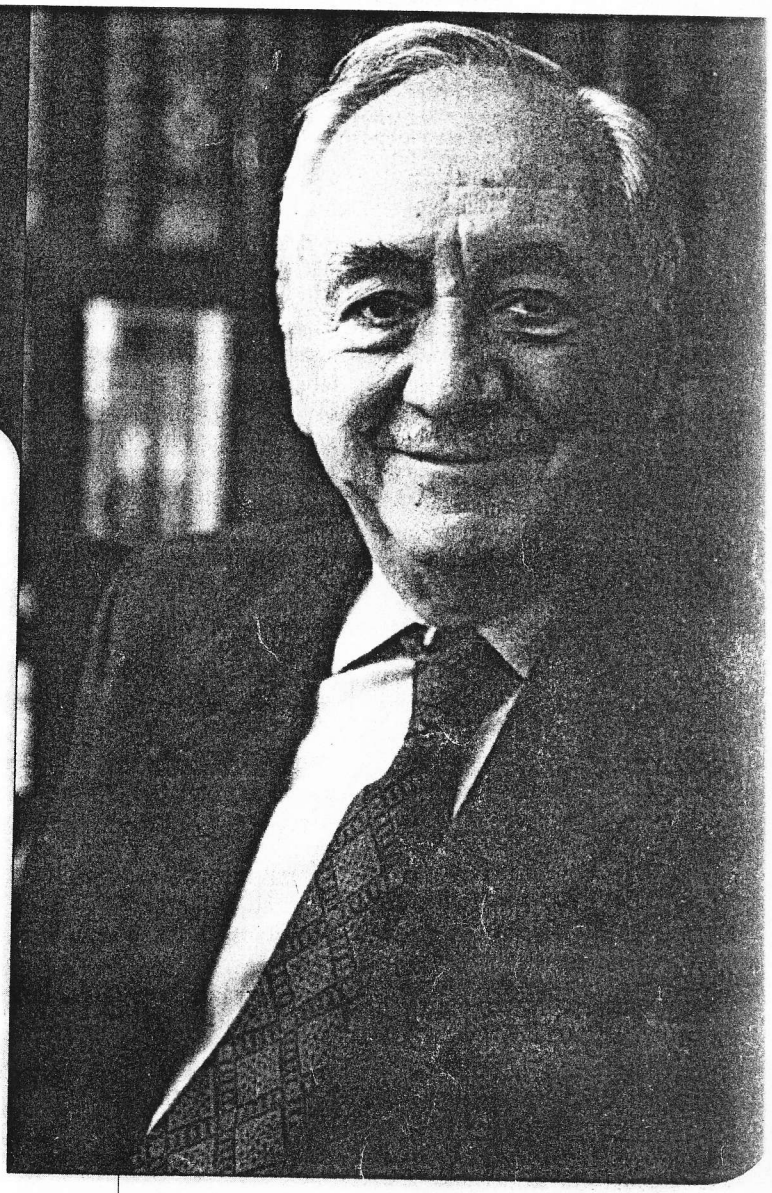
EURÓPÁTÓL HAZÁIG, AVAGY SKULTÉTY CSABA VÁNDORLÁSAI

A történelem kedvenc tárgya lettem...

Északkelet-Felvidékről indult, s még fiatalemberként, a hidegháború kellős közepén lépett be a Szabad Európa Rádió szerkesztőségébe. Éveken át álnéven dolgozott, hogy itthon maradt családjának ne okozzon kellemetlenséget. A rendszerváltozás Skultéty Csaba életében is nagy fordulatot hozott.

⏭ ***Hol vagyunk tulajdonképpen?***

⏭ Annál a *Skultéty Csabánál,* aki újra Budapesten lakik... Budán vagyunk, az Alagút közelében, a Krisztinavárosban, ahol – ha már így vetődött fel a kérdés – Skultéty Csaba nagyon jól érzi magát... És itthon érzi magát.

⏭ ***Mert létezett egy olyan Skultéty Csaba, aki Ambrus Márton néven a Szabad Európa Rádiónak volt nagy hírű külpolitikai kommentátora...***

⏭ Amint megváltam a rádiótól, levetettem ezt a nevet... Amikor legelőször mikrofon elé ültettek, megkérdezték, milyen néven akarok szerepelni, a sajátomon vagy valami választott néven. Rövid gondolkodás után döntöttem. Mivel édesanyám még élt, a Felvidékről a Dunántúlra kerülve, soha nem tudta meg, hol dolgozom. Kemény idők voltak, nem akartam, hogy bármilyen formában zaklatás érje, akárcsak bevásárlásnál furcsán nézzenek rá. A nagyapámat hívták *Skultéty Ambrusnak,* nemrég előtte született kisfiamat Mártonnak, Marcinak – így lettem hirtelen *Ambrus Márton.*

⏭ ***Történt ez 1951-ben, a Szabad Európa Rádió indulása idején?***

⏭ Akkor még nem. A hírszerkesztőségben kezdtem, mint az egyik legfiatalabb a rádióban. Ez pontosan 13 évre rá történt, amikor onnan kiemeltek, és a külpolitikai kommentátorgárda tagja lettem.

⏭ ***Egy hírszerkesztő névtelen... Mindig rideg, tényszerű, egy kommentátor viszont forró szívvel és hideg aggyal, vagy hideg szívvel és forró aggyal elemzi az eseményeket?***

⏭ Azt mondanám inkább, hogy megfontolt ésszel és visszafogott stílusban ül a mikrofon elé...

⏭ ***Lépjünk az életrajz elejére: honnan került, milyen viharok után, történelmi fordulók következtében Ambrus Márton, alias Skultéty Csaba a Szabad Európa Rádióhoz, pontosan 30 éves korában?***

⏭ Mint mindannyian az elmúlt XX. században, nagy körutat tettünk meg, mielőtt valahová eljutottunk. Egy rádiós kollégám, *Vajda Albert,* akinek a nevére bizonyosan sokan emlékeznek Magyarországon, remek humorista volt, mindezt úgy fogalmazta meg: „Diákkoromban kedvenc tárgyam volt a történelem, de amikor rájöttem, hogy én lettem a történelem kedvenc tárgya, azóta meglehetősen elment tőle a kedvem..." A én kedvem nem ment el, de én is a történelem egyik kedvenc tárgya lettem. Az Északkelet-Felvidéken, Nagykaposon szü lettem. Apám a kis mezővárosban ügyvéd volt, a kisebbsé magyar ügy szolgálója. Így öt gyermekével végig szegén maradt. Engem Késmárkra küldött, német gimnáziumb Ezért a tolerancia, anélkül, hogy akartam volna, végigkísért az életemet: Csehszlovákiában magyar voltam, a késmárki né met gimnáziumban is magyar, az evangélikus gimnáziumba katolikus, és ott vol mellettem minden osztályban néhán zsidó társ... Az ember nagyon hamar rájött a másság nagyo is természetes voltára, és ez a késmárki régi diákváros légkö rének köszönhetően majdnem ideális volt. Egy darabig Azután ez teljesen szétrobbant, amikor a hitleri Németország diadalai közepette a Szudéta-vidékről jött tanárok erős né metséget képviseltek. De ez az erőteljes németség a náci

mushoz, a nemzetiszocializmushoz kapcsolódott. Ennek a teljes kiéleződését nem értem meg. Visszakerültünk Nagykaposon Magyarországhoz, így az ungvári, újonnan létesített magyar gimnáziumban érettségiztem. Szülőföldemen úgy nőttem fel nagyobb testvéreimmel, hogy karácsony után Ungvárra mentünk, előbb magyar, azután ruszin szilveszterre.

⏭ ***Az egyetemi évek Budapesten, a műszaki egyetem közgazdasági karán...***

⏭ Jött Budapest ostroma, majd a szovjet hadifogság anélkül, hogy egy napig is katona lettem volna. 1945. január 20-án, feljőve a pincéből, a Múzeum utcai kollégiumból, barikádokat kezdtünk bontani. Különböző színes sapkájú oroszok jöttek. Azt mondták: remek fiatalok vagytok, gyertek velünk, kaptok majd hivatalos dokumentet... Két katona kísért bennünket. Ebből lett a gödöllői hadifogolytábor, a borzalmak borzalma. Három hét után legyalogoltattak Ceglédbercelre. Ott egy hónap után bevagoníroztak. Suttogó propagandával elterjesztették, hogy a debreceni magyar demokratikus kormánynak adnak át bennünket. Logikusnak tartottuk. Azután Dél-Erdélyben ébredtünk, és Moldvába, a hatalmas foksáni elosztótáborba dobtak ki minket. Innen vittek szerteszét a Szovjetunió fogolytáboraiba.

⏭ ***Mennyi ideig tartott ez a „véletlen" hadifogság?***

⏭ Szerencsémre nem sokáig. Reggelenként kiálltam a kapu elé, mert ott kerestek munkásokat. A kifosztott Magyarországról sorban érkeztek teli vonatok. Ezeket mi raktuk át széles nyomtávú szerelvényekre. Egyik reggel megragadtam az alkalmat, hallatlan vakmerőséggel: ha én egyszer egy szibériai táborba kerülök, és ott halok meg, soha nem bocsátom meg magamnak, hogy meg sem kíséreltem a szökést! Életem legnagyobb vakmerőségének tartottam, hogy sikerült egyedül megszöknöm. A Kárpátokon át, a havasok úttalan utait taposva érkeztem meg Kovásznára. Még nem volt békeszerződés, így az ott lévő magyar közigazgatástól megkaptam azokat a hamis papírokat, amelyekkel most már legálisan hazajöhettem Budapestre.

⏭ ***Mihez kezdett az életével 1945 nyarán?***

⏭ Először lézengtem, mint mindenki, még a tegnapi egyetemi tanáraim is feketéztek. Végül egy barátom felhívta a figyelmemet az akkor megkötött csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményre. 1946 februárjában magamfajta, egyetemet végzett és nyelveket tudó fiatalokat kerestek összekötőnek a Magyarországon működő csehszlovák delegáció mellé. Delegáltak Pozsonyba, a magyar külképviseletre, a legnagyobb feszültségek idején. Közbejöttek a politikai változások, Nagy Ferenc miniszterelnök úgynevezett összeesküvésével kapcsolatosan.

⏭ ***Röviden szólva: leváltották.***

⏭ Igen, de elfelejtették bevonni az útlevelemet, amelyik érvényes volt Csehszlovákiára. 1947 novemberében Prágán át sikerült Párizsba kijutnom. Azzal, hogy két-három év után hazamegyek Magyarországra. Közben megismerem a nagyvilágot.

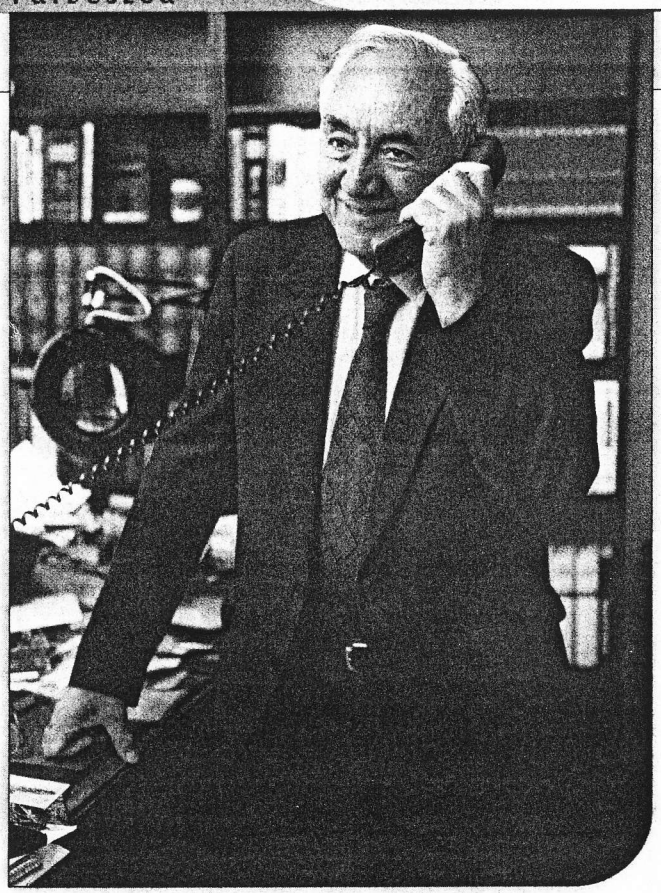
⏭ ***Ezerkilencszáznegyvenhét végét írtuk. És mikor költözött haza?***

⏭ Negyvennégy év után, 1991-ben. Előtte már többször jártam itthon. Első hazajövetelem idején, még a Grósz-kormány időszakában egy müncheni német művészettörténész barátom megkérdezte: „Tudnál-e Magyarországon élni?" Rövid töprengés után válaszoltam: „Élni talán nem, de nyugati útlevéllel rendszeresen hazajárni igen." Három évvel később, amikor a rendszerváltás már túllépett a Rubiconján, én voltam az, aki visszakérdezett: „Emlékszel, mit tudakoltál nálam akkor, és én mit feleltem? Nos, a mai válaszom: csak Magyarországon tudok élni."

⏭ ***Közel fél évszázad alatt megtartotta magyarságát.***

⏭ Mulatságos dolgot kell mondanom. Amikor kikerültem Párizsba, az akkori igazán nemzetközi diáklégkörbe, magyar származású európainak vallottam magam. Ez nagyon szépen ⏭

hangzott, de idővel megváltozott. Ma is annak vallom magam, ami abból kialakult: európai gondolkodású magyarnak, de magyarnak. Amikor a párizsi nemzetközi jogi tanulmányaim befejezése után a belgiumi, bruggei Európa Kollégiumban posztgraduális képzésen vehettem részt, volt egy rektorom. Holland parlamenti képviselő, később nagy név az Európa-mozgalomban. Őrá bízták az Európa Tanácstól az akkor megalakuló Európa Kollégiumot. Amikor 80 éves lett, volt diákjai bankettet rendeztek a tiszteletére. Véletlenül úgy adódott, hogy ott lehettem ezen az ünnepségen. A következőket mondta pohárköszöntőként: „Kedves barátaim, én az eltöltött 80 évet mindig mások között éltem. Hát én ezt részben elfogadom, részben módosítom. Mert egy darabig ez nagyon szép." Most vallok magamról. Az az idő, amit emigrációban el kellett töltenem, egy kicsit túl hosszú volt. Mert végeredményben mégis magyarnak éreztem magam. Mint mindenki, itt a Kárpát-medencében, úgy érzem, a kommunizmusban a legnagyobb baj az volt, hogy sokáig tartott.

Nagykaposon, a szülőhelyén vagy Budapesten, az ország fővárosában másképp süt a nap?

Egy magyar számára bizony másképpen. Amikor először hazajöttem, európai gondolkodású magyarként nagyon hamar úgy éreztem, itt vagyok itthon. Ezt ma is így érzem és vallom. Igyekszem magyar kisebbségeink ügyeit szolgálni, beleértve a legelhagyatottabbakat, a moldvai csángókat. Meg a kárpátaljai magyarokra összpontosítottam figyelmemet. Még a rádióban akkor, amikor Nyugaton ezzel senki sem foglalkozott. Idehaza meg tilos volt beszélni róluk, még a szakértők sem publikálhattak.

Amikor elhagyta az Ambrus Márton nevet, mit csinált idehaza? Kisebbségvédelmi tevékenységéről tudunk, szinte híressé vált erről budapesti értelmiségi körökben. Sok országot, régiót bejárt az utóbbi évtizedben.

Kezdem azzal, hogy nem vagyok egyetlen magyarországi pártnak sem tagja, bár természetesen megvannak a magam rokonszenvei. De vannak rések, amelyekben úgy érzem, szolgálhatok. És ez elsősorban a határon túli magyarok ügye. Ezeket a vidékeket jártam és járom. Tudjuk, hogy szinte betonblokkokkal találjuk olykor szemben magunkat. Félrenevelt, megtévesztett közvéleményekkel. A vasfüggöny megszűnése, a Szovjetunió szétesése, már előtte Jugoszlávia megszűnése teljesen váratlanul és felkészületlenül érte a nyugati világot. Nem tudtak vele mit kezdeni. Elmondok egy példát, amiben benne van rögtön a magyar kisebbségi ügy. Vezettem egyszer, magánemberként, Budapesten német politikusokat. Felhívtam a figyelmüket a szomszéd országok magyarságára és arra, hogy ebben a kérdésben „rejtett aknák" vannak egész Délkelet-Európában. Idejében kell gondoskodni ezek „hatástalanításáról". Ne felejtsük, hogy ezen a tájon két világháború robbant ki, bár látszólag csupán Szarajevó és Danzig miatt, valójában ilyen problematikából.

Mit szóltak ehhez, egyáltalán „beleéreztek"?

Igen, igen, mondogatták, de hozzátették: a világnak azóta más súlypontjai vannak. Így ez ma nem elsődleges kérdés. Utána elutaztak. Két hétre rá kitört a jugoszláv polgárháború. És esetleg éppen az ő fiaik estek merényletek áldozatául ott, ahol a politika nem gondolt idejében arra, hogy vannak olyan konfliktusok, amelyeket nem lehet a szőnyeg alá seperni.

Ehhez hozzátéve, mi a tennivalónk?

Úgy érzem, a magyarság összetartása nemcsak a magyar politika feladata lenne. De minden kormány a saját nemzete érdekei szerint cselekszik. A nyugati világnak sem érdeke, hogy azokkal a bizonyos „rejtett aknákkal" – ne adj' isten – valami történjen. De hát, lám, Jugoszláviáról korábban még azt sem tudták, hány nemzetből áll. A robbanás óta talán már van gondjuk rá, Koszovót és Macedóniát már mindenki ismeri. Tehát elsősorban a nyugati államok érdekeire kell apellálnunk. Ennek megfelelő külpolitikára és diplomáciára van szükségünk, hogy mindez a mi javunkra is szolgáljon.

Szabó Zoltán írta, még 1940-ben, amikor még nem tudta, életének második, nagyobb felét ő is emigrációban, a hazától távol fogja leélni: „... A világban szétszórt magyarokkal az ember mindenütt találkozik. Az úton mindenütt föllelheted őket valahol Európában. Szemük valamivel hidegebb, mint az otthoniaké. Valamivel élesebb. Messziről nézik az országot, komolyak és vizsgálódók. Az országot egészben látják..." És Skultéty Csaba, a történelem embere?

Hozzátehetném: én a magyarságot látom egészben. És ezt az egészben látott Magyarországot próbálom tovább szolgálni.

Tóbiás Áron

HUNGARICA

„...Rádiónk szlovák szerkesztőségének egyik tagja (sajnos az egyetlen), akivel – gyerekeink révén – jó barátság alakult ki, otthonában egy éppen akkor szerzett pozsonyi acélmetszetet mutat. Másnap, puszta érdeklődésből, benézek egy antikváriushoz. Van egy szép Budája: egy Marian-rézmetszet. Ötven márka. Hát ennyit ilyenre mégsem adok ki – gondoltam. A következő éjjel alig alszom: ez azért mégis csodaszép valami! Másnap visszamegyek: a metszetet már megvette valaki (ilyen árral többé nem találkoztam). Ekkor kezdődött életem új szakasza: fölfedeztem valamit, ami ezernyi, erre a célra szabaddá tett órámnak örömteljes tartalmat adott. A régi Pest és Buda, mellette más városok, várak, csaták. Majd lassan tágabb értelemben: hungarica. Antikváriusoknál, aukciókon, előbb csak Münchenben, később amerre csak jártam. A végső szándékkal, hogy mindez egyszer hazakerüljön."

(A Szabad Európa Rádiótól az Ung partjáig című önéletrajzi kötetből)